

IZRAELITA

TANÜGYI ÉRTESITŐ.

Felölős szerkesztő SZÁNTÓ ELEÁZÁR.

Megjelen havonkint egyszer. — Kiadja az „Orsz. magy. izr. tanító-egyesület”. — Előfizetési ár: Nem tagok számára egész évre 2 fjt. — Az egyesület tagjainak díjmentesen jár. — Az előfizetési pénzek és tagsági díjak Ózer Zsigmond egyleti pénztárnokhoz Klauzál-utca 4. szám küldendők. — Szerkesztői iroda: Sip-utca 12. sz.

Hitoktatás.

A ki újabb időben némi figyelemmel kíséri a zsidó hitközségi életet, az iskolák körüli mozgalmakat, szembeszökően fogja észrevenni, hogy a hitoktatás rendezése, vagy szervezése, ifjusági istentisztelet az, mely az intéző körök kiváló gondját ébresztette; evvel foglalkozik mindenki, a legkisebb községtől kezdve a legnagyobbig, értem a fővárosi hitközséget első helyen. Vajjon mi történt? A gőz és villamosság korában beütött talán a nagy istenfélelem vagy a vallásos rajongás? Vagy a régiak annyira visszamaradtak volna az Istenismeretben, hogy a mi korunk fiai egyet javítani akarnak rajta? Mind a két föltevés nem áll; sem az egyik, sem a másik az új mozgalom indító oka; a mozgalom pedig, nem csak hogy meg van és mindig jobban és jobban fejlődik, hanem teljes jogosultsága is van. Ez a tünemény magyarázatra szorul, melyet meg is találunk, ha visszapillantást vetünk a mult időkre.

A mult időkbén minden zsidó gyermeknek három iskolája volt és mind a három szorosán a hit- és erkölcsstan szolgálatában állott. Először volt a szülői ház és a családi kör, azután következett a zsinagóga és azután az iskola. Mint a módszeresen eljáró tanító, ki előbb adja a példát és azután a szabályt, ugy műveltetett a gyermek e három tényező által. A ház és zsinagóga adták a példát, ezekben nevelkedett a gyermek a vallásos szertartások folytonos szemlélése és gyakorlása közben. Az itt folytatott és megszokott vallásos élethez az iskola adta az elméletet. Az iskolában „hittant” mint tantárgyat nem ismertek. A gyermek mint a hitben nevelve és azt gyakorolva lépett az iskolába, itt csak a forrásokat tanulta, melyből merítettek azok, kik őt a házban és a zsinagógában nevelték. A mit odahaza látott és gyakorolt, annak okait hallotta az iskolában. Ez így volt és így maradt, míg egy oly kor köszöntött be, melyben a két első tényező már nem felelt meg feladatának és a harmadik, az iskola, új feladatát még fel nem karolta. Sokáig tartott, míg a zsidóság észre vette, hogy a családi kör és a templom már a vallásos nevelés körül nem képes szolgálatát teljesíteni. És ez volt vallásos életünkre a legszomorubb korszak. Ha a régi időkbén az apa gyermekét egy középiskolába küldötte, már akkor a fiu oly vallási készültséggel lépett be, hogy a felekezet is fölöslegesnek tartotta további hitoktatásáról gondoskodni és ha mégis tette, azért tette, mert az iskolaigazgatóság, illetőleg a kormány osztályzata tot kért a hittanból. És a hitközségek sokáig nem is komolyan, csak proforma gondoskodtak a hitoktatásról; a rabbi vagy annak helyettese még proforma sem tanított;

adtak ötösökért egyeseket és minden rendben volt. Egyszerre csak beköszöntött a válság. A ház megszűnt az lenni a mi századokon át volt, következetesen a fiu a templomtól is elidegenedett; a gyermekek nem csak hogy tömegesebben kezdték látogatni a középiskolákat, de 1868 óta a zsidó népiskolák száma is csökkent; Budapesten csak körülbelül 1200 gyermek látogatja a zsidó felekezeti népiskolát, a fővárosi községi és középiskolákat pedig 12,000-en látogatják; ugyan ilyen jelenség van máshol. Ó-Budán, Budán, Komáromban, Székesfehérvárott, Gyöngyösön, Temesvárott, Kecskeméten, hol hires jó zsidónépiskolák voltak, mind megszűnt és megszűntek tömegesen a tót vidékeken, hol a legkisebb község is jó népiskolát tartott még a közelmúltban. Egyszerre arra ébredtünk, hogy zsidó ifjuságunk a legvastagabb tudatlanságot tanusított a vallás dolgában. Fájó szívvel tapasztaltuk, hogy egyszerre a zsidó vallásos élet ifjuságunk előtt valami egészen idegenné vált, a zsinagógában, ha hébekorba oda kerül a fiu apathikus, mert a mi ott történik, előtte egészen ismeretlen, hiszen a liturgiából mit sem ért, nem ismer egy héber betűt sem. Ezen elszomorító körülmények gondolkodóvá tette azokat, kikből minden vallásos érzelem még ki nem vezett és — a hitoktatásról kezdtek gondoskodni.

Ebben a stadiumban vagyunk most; ezért került korunkben a hittani kérdés mindenhol a napirendre és nekünk is kötelességünké teszi a kérdéssel tüzetesen foglalkozni.

A régi jó családi élet lassan, észrevétlenül formálódott át azzá a mi most, a vallástalanság mint az édes méreg vette be magát idegeinkbe, és csak egyszerre ott álltunk, hol „az idáig és ne tovább“ égető szükségé vált és: **כי לא אלמן ישראל**. A kellő időben hangzott el községeinkben: a hitoktatást szervezni, rendezni kell. A pesti hitközség volt az első, hol a baj nagy mérveket öltött és ez volt az első, mely crélyesen hozzá látott, hogy a baj orvosoltassék és az izraelita ifjuság vissza vezettessék hitéhez, mely a világ két leghatalmasabb vallásának anyjává és örökös kutforrásává vált.

De a pesti hitközség is csak észre vette a bajt és kész minden áldozat árán örökségünket visszahódítani, de véglegesen nincsen még semmi sem megállapítva. Vannak tanárok, tanítók, ellenőrzők, de végleges megállapodásra még nem jutottak itt sem.

Fejtgetéseimből kivehető, hogy a hitoktatás ma csak egy faktorra szorítkozik és ez az iskola, a hittani iskola. De mit csináljon az iskola a ránehezülő súlyos feladattal? Karolja-e fel feladatai közé mind azt, a mi régen történt? Visszaállítsa-e a házat zsidó vallásos életével? Varázsolja-e oda vissza a rituális életet? Képes-e az iskola minden eszközeivel vissza idézni azt az időt, mikor az apa naponta kétszer vezette gyermekét a templomba, hol „amenjhe-t“ és a „dicsértessék Ő és az Ő neve“-t számtalanszor visszahangoztatta; tanítsuk az apákat a chanuka gyertyák-gyújtás gyönyörű családi ünnepet régi jogaiba visszahelyezni és a karácsonfát azoknak átengedni, kiktől elég tapintatlansággal és még több szerénytelenséggel kikölcsönzték? Tanítsuk az anyákat a rituális háztartásra és hogy leányaikat a chalah nida és hadlakáh megtartására? Hiszen mind ezekkel az iskola soha, de soha nem foglalkozott. Ezt a jámbor és istenfélő szülők maguk gyakorolták, és ezekre szoktatták fiaikat és leányaikat.

És még is csak az iskola az, melynek meg kell birkóznia a nehéz föladattal a zsidó vallásos életet föleleveníteni, zsidó vallásos életet a házba vinni és a zsidó fiut a zsinagógának megnyerni. De hogyan?

Igen egyszerű módon: tegyük azt, a mit a régi iskola tett. A régi

iskolának egy hittani könyve volt és ez a Thóra, egyedül a Thóra.*) Az eredeti szöveget tanulták nagyok és kicsik. A kik sokáig jártak az iskolába, többet karoltak föl, még a komentárokat Rasit és Biurt is tanulták, a kik rövid ideig jártak az iskolába kevesebbet tanultak, és a mit tanultak, azt abból a könyvből tanulták, mely a civilizált világban mindenestre a legelső könyvnek tartatik. Ezt a könyvet meghamisítlanul tanulmányozták, ez adott hitet, ez teremtette meg a zsidó szent családi életet, ez vezette a zsinagógába, ez tette hitbuzgó, önérzetes zsidóvá.

De mit látunk most? Kételyektől foszladozó meggyőződéssel oda áll a tanár oly hittani könyvből tanítani, melynek belértéke kétes, melyet senki jóvá nem hagyott. Hogy az Isten a világot hat nap alatt teremtette, nem lehet tanítani, hiszen a tanár geologus; hogy az Isten a szivárványivet az égboltozatba helyezé, ezt sem lehet tanítani, hiszen a tanár phisikus. A biblia csudáira sem lehet a gyermekeket tanítani. Hogy csak a tanár „kételkedik,“ de a gyermeki sziv nagyon is hisz, erről megfeledkezünk.

A zsidó vallás főjelvényét, a körülméltetést nem szabad a zsidó iskolában fölemlíteni, hisz ez frivolitás. Igaz ugyan, hogy a nagy keresztény világban nem jutott még hitelemezőnek az eszébe a szeplőtlen fogantatás mysteriumáról egy leány- vagy flu-iskolában hallgatni; láttam ugyan egy protestans hittani könyvben előadva, hogy Jézust nyolczadnapra körülmélték, de azért zsidó iskolában a körülméltetést fölemlíteni sem szabad!

A helybeli középiskolák IV. osztályaiban a zsidó hittanárok 40 zsoltár magyar fordítását — héber szöveg nélkül — vezették be hittani tankönyvül.

Ha az a protestáns fiu, ki a zsidó fiuval egy iskolapadon ül és kinek a kezében szinte a zsoltárok vannak, az övéit és a zsidó fiuéit megmutatná a pozsonyi rabbinak, az határozottan a protestans fordítást az eredeti szövegnek megfelelőbbnek találná, Szász Károly ref. püspök pedig szebb magyarságot találna — a zsidó hittanárok fordításában.

A protestans elénekli a 137. zsoltárt: „A Babilonnak folyóvize mellett ott ültünk vala“ sorában, nincs abból kihagyva semmi; a mi tanáraink pedig több verset kihagytak. „Emlékezel meg Uram az Edomiták stb. Babilonnak leánya te is elpusztittatol stb. Boldog ember leszen ki megragad és a kősziklához veri stb. stb.“ Nagyon barbar, nem a mi korunkban való. Korrigálják azt a zsoltárt, melyről De Wette azt mondja, hogy a legszebb a legköltőibb, a legnemzetibb a zsoltárok közt. És ha már a zsidógyermek bevágott 40, nem is a héber szöveg, hanem a szép magyarság szempontjából fordított zsoltárt, nyert-e valamit a zsidó vallásból, kivéve az általános erkölccstanból, melynek kedvéért nem kellett volna zsoltárokat vagy éppen ezeket a zsoltárokat kiválasztani. Ha be jön a templomba és hallani fogja az előimádkozótól és a községtől éppen azokat a zsoltárokat énekelni, melyeket ő fordításban tanult, rá fog-e azokra ismerni és rá ragad-e a közönség ájtatosságából csak egy csepp is? Ha egy vallásos érzületű emberhez lesz hivatalos ebédre, és a házi ur ebéd utá elegikus hangon rágyujt az *על נהרות בבל שם ישבנו*-ra, valljon rá fog-e ismerni az általa bemagolt zsoltárára? Részese lesz-e a házigazda által keltett érzületnek?

E negyven zsoltár a többivel együtt zsidóérezületet nem fog kelteni, ebből a zsidó vallásos élet, zsidó önérzet még nem fog fejlődni. *Szántó.*
(Folytatása következik.)

*) Az 1868. congressus kimondotta, hogy a népiskolákban a hittan ne képezzen külön tantárgyat, hanem ott a biblia eredeti szövegét kell tanítani.

„Az oktatás nevelőhatása az izraelita népiskolában.“*)

Tulhaladott álláspont manapságban bizonyítani akarni, hogy az iskola nemcsak tan-, hanem nevelő-intézet — és ez utóbbi első sorban legyen. Hiszen már kétszáz évvel ezelőtt Comenius is mondta, hogy csak az az iskola megfelel teljesen céljának, mely az igazi embernevelés szolgálatában áll; hol a tanuló szelleme az ismeretek fénye által megvilágittatik, kedélyének minden rezgése az erkölcsiség tiszta accordjával harmonikusan egyesítettik és szíve az isteni szeretet által hevítettik, hogy már itt, az ég alatt, mennyei élet folytatására szoktattassék. És azon innen, kezdve a népnevelés ügyeért rajongó svajczi apostoltól egészen a bölcselkedő königsbergi tudományos paedagogusig, mind azt hirdették és ez eszme diadalra juttatása mellett harczoltak.

De mindamelllett, hogy az utolsó két század jelesebb tanférjai az említett jelszó hatása alatt állottak, az eszme kivitelében azonban nagyon is eltérő nézetek uralkodtak. És sajnálattal kell tapasztalnunk, hogy épen a gyakorlati téren nem tudott a népnevelés eddig a várt sikert felmutatni; mert a nevelés céljának e különféleképeni magyarázása az egységes és egyöntetű eljárást lehetlenné tette, mi mellett egyedül a népnevelés, mint embernevelés gondolható. Alig van egy szakma, hol a szakférjai nézete annyira elágazó, mint éppen itt, hol az egységes és összhangzó működés első és főfeltétel.

Nem-e mindnyájunknak egy a feladata, egy a célja? hogy embert neveljünk: embert, ki rendeltetésének megfelelően, mely rendeltetés az északi sarkon lakó eszkimonál ugyanaz, mint a forró öv örökzöld lombja alatt hűsülónél; mert egy a teremtőnk, és Ő csak egy célt jelölt ki az egész emberiség számára.

De ezen nélkülözhetlen egyöntetűség helyett majdnem minden paedagogiai irónál más-más elvet találunk. Példányképen legyen szabad egynehányról említést tennem. Hogy azonban a tisztelt hallgatóságot ki ne fárasztssam, kezdem Montaigne-nél, ki nevelési célul a testképzést állítja oda; — Rousseau: a természetszerűséget hangsúlyozza; a philantropisták: Basedov, Campe, Salzmann: a boldogság előmozdítását és az életrevalóságot; Herder, Niethammer: a humanitást, igazi emberszeretetet; Franke: a pietistikai elvet; Graser: a divinitást (istenhasonlatosságot); Niemayer: az ideállitást; Pestalozzi: erőképzést és általános embernevelést; Diesterweg: öntevékenységet az igaz, jó és szépnek szolgálatában; Denzel: az önmivelődést és hogy még egyet említsek: a legujabb időben annyira hangoztatott utilitárist must.

Ha nem is tagadhatjuk, hogy ezek az elvek magukban véve, mint a nevelés nagy munkájában szerepet vivő tényezők képen megérdemlik, hogy a nevelő azokat tekintetbe vegye, de másrészt azt is kell beismerünk, hogy az egyoldalúság bélyegét mindegyike ott viseli homlokán, és egy sem képes, amint tényleg nem is volt eddig, a főszerepet magának kivívnia; mert egyikében sem rejlik amaz univerziális erő, melylyel birnia kell, hogy hasonló célnak, az egyetemes emberi nevelésnek szolgáljon, haszonnal, maradandó és kielégítő eredménnyel. — Egyoldalú eszközzel, egyoldalú munkával csak egyoldalú eredményre juthatunk; a neveléssel azonban olyan mű alkotására törekszünk, melyet sem idő, sem hely, sem éghajlat nem szabad volna ellensúlyoz-

*) Felolvasatott az orsz. magy. izr. tanító-egyesület nyitrai körének márczius hó 29-én Nyitrán tartott közgyűlésén.

hatni, mely oly ellenállási képességgel bírnia kell, hogy még az erőszak, az irtóháboru sem tudja végképen elenyésztetni.

De hol van, kérdezheti az ember, ez az eszköz, melynek segítségével a gyarló ember ily isteni művet, mint Plato a nevelést nevezi, teremtsen? Megvan, nagyon is közel van hozzánk, a szentírás szavával élve: szivedben, szádban vagy; minden nevelőnek rendelkezésére áll, rendelkezésére adatott ez az isteni eszköz, csak fel kell azt céltudatosan használni, alkalmazni és csodákat mivelhet vele és általa, a mint ezt a történelem is bizonyítja. — Ez az eszköz nem más, mint a „vallásos erkölcsös jellemképzés“. Ez legyen a nevelésnek főcélja; mert ez gyakorlati és eszményi egyaránt; ethikai és vallásos; népszerű és tudományos; általános emberi és hazafias is; és az igazi tökélyre, önmunkaságra, fölvilágosultságra, humanitásra és valódi boldogságra vezet.

De ezt az ellenvetést hallom, hogy létezett és létezik ily irányu nevelés, nevezetesen a szerzetesek iskoláiban, jelesül a jezsuitákról azt mondják, hogy a vallásos-erkölcsös jellemképzés terén sokat tettek volna. — Erre nézve megjegyzem, hogy nevelésük nem volt igazi jellemképzés, mert már az eszköz maga is el volt hibázva. Tudvalevő dolog, hogy a rendnevelési eszközül dráko szabályait alkalmazta, melyek segítségével jól fegyelmezett és a rend céljainak előmozdítására megbízható és szilárd egyéneket nevelhetett ugyan, de valódi jellemeket soha!

Allításom igazolása céljából legyen szabad a jellemet rövid néhány szóval meghatározni.

Herbart erre a kérdésre: mit nevezünk jellemnek általában? ezt feleli: „A jellemnek a székhelye az akarat; természetesen nem az ingadozó és váltakozó kívánalmak és szeszélyek, hanem az egyformasága és szilárdsága az akaratnak; az elhatározottság nem teszi a jellemet; az, amit az ember akar, viszonyítva azzal, a mit nem akar; e szerint „a jellem az akaratnak az alakja“. Rothe ethikájában azt mondja: „A jellem személyes életté lett erkölcsösség“, mihez Garamszegi következő értelmezést csatol: „Az erkölcsösség a jellemben egyedi kifejezést nyer, a nélkül, hogy a maga általános mivoltát feláldozná, anélkül, hogy az egyed a maga én-jét az általános törvénynek alárendelné, melynek szigora mindenkit egyenlővé tenne. Az erkölcsös jellem akarja a jót s azért feláldozni is kész magát, csak a jellemben érvük el, hogy a kötelesség erénynyé legyen, mert csak abban lesz egységgé a szabadság és szükségesség, melynél fogva azért akarunk és cselekszünk valamit, mert nem mulaszthatjuk el, és mégis teljesen szabadoknak és függetlennek tudjuk magunkat“.

Az erkölcsös jellem feltétlen önuralom, az akarat teljes alárendelése a jobb belátásnak, szóval: az akarás és cselekvésnek összhangzata az ethikai eszmékkel.

Ezek után könnyen beláthatni, hogy ott, hol az akarat szabályozására, az elhatározás és eltökélés előmozdítására, valamint a tettek kivételére külső kényszereszközök alkalmaztatnak, hol az egyedi önmeghatározás bizonyos szabályok tekintetbe vételétől függővé tételük, a mely szabályok azonban nem az összes emberiség általános boldogítását célozzák, hanem csak egy osztály, vagy rend céljainak szolgálnak; hogy ott jellemképzésről nem szólhatunk. A valódi erkölcsös jellem fejlesztésére és nevelésére külső kényszereszközök nem alkalmazhatók, mert ezek által csak szabad akarat nélküli gépeket idomíthatunk, melyek csak addig működnek, míg a mozgató erő hat.

Igaz ugyan, hogy a jellem veleszületik az emberrel, de nem kiala-

kitva, hanem csak csirájában; a nevelés dolga, hogy kialakítsa. Már most az a kérdés, miképen történjék az?

Aesthetikailag tekintve, az erkölcsös jellem, mint az akarás és cselekvésnek tiszta harmoniája gyönyört okoz; mi pedig gyönyört, az szép, ennek következtében igazi szép kedélyhangulatot idéz elő. — Ebből pedig azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a jellemképzés a kedélyképzéssel karöltve kell járnia, mert maga a kedély az érzelmek, vágyaknak és akarásnak a székhelye.

Messzire vezetne, és nagyon is eltérnék tárgyamtól, ha a kedély és jellem összhangzó képzéséről és neveléséről bővebben értekeznék. A mondotakból kitűnik, hogy a kedély, mint a lélek minden működésének — tehát az érzelmek indulatok és vágyaknak a központja — és a jellem, mint a lélek e működésének tulajdonképeni kifejezése közt — a legszorosabb összefüggés létezik, úgy hogy az egyiket a másik nélkül, azaz elszigetelten nem is gondolhaljuk, és bátran állithatjuk, hogy a kedélyképzés alapját képezi a jellemképzésnek, tehát ugyszólván belülről kifelé kell a jellemet nevelni, nem pedig kívülről befelé, azaz külső kényszereszközök által; mert mihelyt a külső kényszer szűlte nyomás, vagy hatás megszűnik — és ides-tova okvetlenül meg kell szűnnie, mint minden anyagiságnak — akkor a szilárd jellem helyébe ingadozás, önmeghasonlás, szóval: jellemtelenség lép.

Vizsgáljuk már most, mennyiben jutott az iskolának, illetve az oktatásnak része a jellemképzésben.

Herbart mondja; „Fogalmam sincs nevelésről tanítás nélkül, és semmi tanítást nem ismerek el olyannak, mely nem nevel is egyszer-smind“. Egy másik helyen, hol t. i. az oktatás eredményéről szól, így nyilatkozik: „A kedély betöltése az, amit általában az oktatásból vég-eredményképen várunk“.

Ziller (Grundlegung zur Lehre vom erziehenden Unterricht) a tanítást általában erziehenden Unterricht-nek nevezi, és többek közt azt mondja: „A tanítás minden más nevelési foglalkozás fölött azon előny-nyel dicsekszik, hogy hatásai állandóbbak mint a benyomások, szóval, a tanítás a leghathatósb nevelési erő. Áll ez az iskolai tantárgyaknál általában, mennyivel inkább azoknál, melyek a kedély- és jellemképzésre első sorban szolgálnak, értem, a hit és erkölcs tanít; hisz ezek par excellenc kedélyképzők!“

Ezt példákkal illusztrálni, vagy bővebb fejtegetéssel bizonyítgatni, úgy vélem, teljesen fölösleges.

Áttérhetek eszerint annak kimutatására, hogy miképen oldotta és oldja meg a zsidó népiskola, saját speciális jellegénél fogva, ebbeli feladatát.

E célból legyen szabad a multat felkeresnem. Hisz mi a multé, az a történelemé, a mi pedig a történelemé, az édes mindnyájunké és ebből mindenki merithet, kell hogy meritsen; mert csak így lesz a mult a jelen tanítója, oktatója, élte-tője, nemcsak pusztá időleges megelőzője.

De itt már szükségesnek tartom, az „audiatur et altera pars“ mon-dásnak engedni, nehogy azt a vádat fejemre zudítsam, hogy a mit mon-dok, azt a felekezeti egyoldalúság sugalta velem és az előítélet rózsás pápaszemen át nézem a dolgot.

Lássuk tehát miképen nyilatkozik egy evangélikus pap (Bachring B. Minfeld, Pfalz) az „Allgemeine Deutsche Lehrerzeitung“ ez évi 9. számában a zsidónép nevelési és oktatási ügyéről: „Mennyit is köszön-hetünk,“ így mond, „az ó-kor klasszikus népeinek, jelesül az egyiptomiak,

görögöknek és rómaiaknak, de az általános embernevelés tekintetében, mely azt célozza, hogy az egyes nemzetek és népek az összes emberi nem tagjainak tekintsék magukat, és mint ilyenek a békés együttműködésre hivatvák érezzék magukat, vajmi keveset, mondhatni semmit sem tettek, mert ehhez hiányzott náluk az isteni eszköz, a központ, melyből minden világosság fakad. Egyedül az izraelita nép birt minden oktatás és nevelés eme fundamentalis tudattal és azért is lett az ő nevelési rendszere alapköve az újabb kori nevelésnek, mely az egyetemes emberi nevelést tűzte ki magának célul“.

A nevelés és oktatás történelmi könyvekben csak a zsidó nép vallásos és családi neveléséről szólnak; de népnevelésről alig tesznek említést. Ez pedig nagy mulasztás; mert a zsidó nép nevelése kezdettől fogva mindig népnevelés, oktatása népoktatás volt a szó legtisztább és legfenségesebb értelmében; mert iskolája népiskola, tanítói, valódi néptanítók voltak. Menjünk vissza a zsidó nép bölcsőjeig. Ott látjuk ösatyánkat, Ábrahámot, ki mint egyszerű pásztor az egyisten eszmét hirdetve, bejárta Előázsiát és Afrika északi részének egyes vidékeit példájával, szavával a legszebb erényekre buzdítva és tanítva a népeket. Hát ez nem volt néptanító? Vagy Mózes, ki az isteni törvényhozás által nemcsak népének, hanem az egész emberiségnek megmutatta azt az utat, mely az igazi szabadságra, haladásra, törvényes rendre és valódi boldogságra vezet. „Hisz nincsen nép az egész föld kerekén, mely a tökély némi fokát elérhetné, ha szellemi élete a vallásban nem gyökeredzik“. Az ő működése nem volt-e népnevelés? nem-e ő a tanítók tanítója?

Vagy a papi rend, melynek feladata nemcsak abból állott, hogy a templom körül a vallási szertartásokat végezze, hanem igenis abból, hogy a népet oktassa, mint ezt Deuteronomium XVII. fejezet 9. és 10. verse világosan mondja; és a bírák és próféták, és maguk Izráel királyai nem néptanítók voltak ezek mind a szó mai tudományos értelmében is?

„Nagy tévedés“, mondja az általam idézett pap, „ha az izraelita nép prófétáit a pogány népek jósóikhoz hasonlítjuk, vagy működésüket a phitiai orákuluméval azonosítjuk. A próféták tanítók voltak, kik az istenségtől közvetlenül eredő magasabb felvilágosultsággal, ihletséggel bírtak, és a fenköltebb istentudat segítségével a köznapiság fölé, magasabb színvonalra emelkedtek; de e mellett nem törekedtek külön kaszatot képezni, mint ez az ókorban szokásos volt, hanem fölényük dacára ott maradtak a nép között; mert jól tudták, mi a hivatásuk: tanítója, oktatója, útmutatója, vigasztalója, bírója és nevelője lenni a népnek; gondolkodás módjára, akaratára nemesítőleg hatni, szóval: vallásos-erkölcsös jellemét képezni.“

„A próféták,“ mondja dr. Kiss Áron, „A nevelés- és oktatás története“ című tankönyvében „iparkodtak az őstől öröklött erkölcsi szigor fentartani és a népek korlátoltságukból kiemelve, magasabb világnézlethez és tágasabb szellemi látkörhöz szoktatni. — A felnőttekhez fordultak ugyan, de közvetve az ifjúság nevelésének is használtak; mert a szülők lelkiismeretére hatottak és az összes népélet szellemi és erkölcsi épségét tekintették működésük céljának.“

És a próféták utáni korszakában, a száműzetésben keletkezett talmudiskolák, ezek nem voltak-e valódi népnevelési intézetek? és a Tanáim és Amoráim nem voltak-e néptanítók? A ki azt hiszi, hogy a talmudiskolák, illetve azok tanítói csupán a rituális törvények fejtegetésével foglalkoztak, az nagyon is téved, mert ott van a „Hagada,“ mely nem

egyébb, mint a vallásos-erkölcsi kedély- és jellemképzésre szánt oktatás, és ez a Hagada vörösfonalként végig húzódik az egész talmudban.

Hogy minő szellemben működtek ezek a zsidó néptanítók ősidők óta és mi volt nevelésük fő elve: azt az összes zsidó irodalom mutatja, kezdve a mózesi könyvektől egészen a talmud utolsó komentárjáig; mutatja ugyanis, hogy a vallásos-erkölcsös jellemképzés lebegett szemük előtt, mint a tanítás és nevelés főczélja. Az ezer meg ezer példa közül csak egy: „ולא המדרש הוא העקר אלא המעשה.” Nem a tanulás, az ismeretek elsajátítása a fő, hanem a tett, melyben az erkölcsi erő, a jellem nyilvánul.

Czélt érték-e nevelési rendszerük által, eredménye volt-e népnevelési működésüknek? Azt pedig a zsidónép történelme, maga a zsidóság négyezer éves fennállásával fényesen documentálja.

Vajjon minek tulajdonítható, hogy egy maroknyi nép évszázadokon át tudott ellentállani a leghatalmasabb ázsiai birodalom ostromainak? Minek tulajdonítható, hogy ármány, csel és belzavarok következtében a tulhatalom által leverve, még száműzetésében, hol a zsarnoki kéz nehezen nyomta, mégsem vesztette el a jobb jövőbe helyezett reményét, ki nem vetközött eredeti jellegéből? Nem-e az erős jellem szülte állhatatosság megannyi bizonyítékai ezek?

Azt hangoztatják gyakran, hogy a zsidó nép a veleszületett sajátos faji természetének köszönheti fennmaradását. Tagadom, a zsidó ép olyan gyámoltalanul születik, mint bárki emberfia; testileg ép oly gyarló, tán még gyarlóbb, mint más halandó; a szellemi erők a zsidó csecsemőnél ép olyan alacsony fokon állanak, mint más fajbeli csecsemőnél; a természet tehát nem szédelgette: a zsidóból csak nevelése által lett zsidó! Jóllehet a nevelés csak egyeddel foglalkozik, objektuma csak az egyed: de végeredményében az összességre kihat. A nemzetek és népek egyedekekből állanak; ha az egyedet jól neveljük, akkor az összesség is jól lesz nevelve; mert az egyedek jellemében rejlik a nemzetek jellege; de fordítva már nem, mert akkor lehetetlen lett volna, hogy az ókor mivellet nemzetei fénykoruk után elkorcsosodjanak, elfajzanak és a történelmi szinterről végképen eltűnjenek.

Csakis vallásos-erkölcsös jellemképzésének köszönheti a zsidó nép fennmaradását maiglan; mert ez tette képezzé, hogy évtizedeken át tudott a római világhódító legióival dacolni és csak akkor adta meg magát, midőn az utolsó mérkőzésben 1 millió 200 ezer ember, a nemzetmajdnem fele, az önállóság, szabadság és függetlenségnek kivívásában hősileg elesett! Ez tette képezzé a két ezer éves üldözést ellene, tüzzelvassal folytatott irtóháborút elviselni, és ez fogja őt a röpirat-korszakában is képezzé tenni, hogy magát fentarthassa!

Mondanom sem kell, hogy a zsidó népnevelés, mint ilyen, a hazafiságra való neveléssel nem állott és nem is áll ellentétben, sőt a hazafiságot eredményezi. Nem akarok erre nézve példákat a jelenkorból idézni, mert azt mondhatják, hogy most már, midőn a zsidó részére az ország törvényei egyenlő mértékkel mérik a jogokat, a hazafiatlanság nem csak bűn, hanem a legnagyobb háladatlanság is volna — nem is a közelmúltat említem, mely hazánkban ily dicső példákban gazdag, nem, visszamegyek a 23 száz esztendő múltára. Nem-e hazafiságra tanítja Jeremiás próféta Babylonban szenvedő honfitársait? (Jeremias XXIX. 5—7.) **A vallásos-erkölcsös jellemü hazafiatlan nem lehet!**

Hogy a mai kor zsidó népiskolája ez értelemben oktatásával nevelőleg hat, a mondottakból eléggé világosan kitűnik. Mi az tulajdonképpen, mi a zsidó népiskolát ilyen jellegűvé teszi? nem-e a hit- és er-

kölccstan? és mi képezi e tantárgy anyagát? nem-e a biblia a maga egyszerű őseredeti tiszta erkölcsiségevel? a próféták könyvei, hol azok lelkesült és lelkesítő működésük le van rakva és a zsidó irodalom egyéb műveinek vallásos-erkölcsös részei, a melyekből a kedély a leg-egészségesebb tápszerét meríti? Nem lépünk-e ezek tanításával a régi zsidó néptanítók nyomdokaikba? És tehetünk mást, mint azok nyomdokaikban tovább haladni, kiknek működésüknek lételünket és csodás fennmaradásunkat köszönhetjük? Lehetséges-e nekünk más nevelési módszert alkalmazni, mint olyant mely 4 ezer év óta igaznak, helyesnek és célszerűnek bizonyult? És ha azt hiven teljesítjük, nem a vallásos-erkölcsös jellemképzést eredményezzük-e?

Tételelem fejtegetésével, úgy vélem, a következőket bebizonyítottam:

1. Hogy az iskolai nevelésnek főcélja a vallásos-erkölcsi jellemképzés.

2. Hogy a jellemképzés karöltve jár a kedélyképzéssel.

3. Hogy a kedély- és jellemképzésre a hit- és erkölccstan első- és főeszköz.

4. Hogy a zsidó népiskola úgy mint a multban, ngy a jelenben is és remélhetőleg a jövőben is e nevelési missióját teljesíti és teljesítendi mert minek multja volt, minek ilyen multja volt, mint a zsidó népnevelésnek, annak kell, hogy jelene is legyen és szent a meggyőződés, hogy jövője is van — mert a mely napon a zsidó iskola lemondana e missiójáról, az napon a zsidóság is megszűnnék és ezzel a datummal lezárná a világtörténelem azt a lapot, melyet 4 ezer év óta a zsidó népnek szentelt!

Galgócz.

Weisz Miksa igazg. tanító.

Levél a szerkesztőhöz.

Nekem nem állván rendelkezésemre egy az egyesület költségén kiadott lap, a csillag alatti megjegyzéseket csakis levélalakban tehetem.*)

Azért engedje meg, hogy ez uton feleletet kérjek egy kemény Macharschok-ra. Ugyanis a mult évben egy alkalommal a következő volt szives tudomásomra adni: A Hilchoth derech erc I. §-a így szól: ha akarjuk, hogy felek. lap felekezeti tanügyről írjon, akkor illő, hogy eredeti dolgozatokat küldjünk, de ne kívánja senki, hogy az „Értesítő“ a „Veszprémből“ merítse közleményeit.

Az idén, úgy látszik, említett § hatályon kívül lett helyezve, mert Szép ur nyilatkozata, mely talán csak sértett, kicsinyes hiuság kifolyása, a Veszprémből bebocsátást talált az Értesítőbe? Miért?

Erre kérném szives válaszát.***) — Azonban bár mi okból is adott tért említett nyilatkozatnak — vagy bármely forrásból meríti is értesüléseit egyesületünkre vonatkozólag — az reánk nézve nagyon közönyös dolog. Csak arra az egy körülményre bátorkodom b. figyelmét felhívni,

*) Ha ön a veszprémi tanítóegyesület költségén megjelenő lapot fog szerkeszteni, önnek is majd szabadságában áll csillagocskák alatt megjegyzéseket tenni, kivált ha azok a megjegyzések a feketébe fognak találni és önnek, mint szerkesztőnek, egyéb honoráriuma sem lesz.

**) Önt, mint a veszprémi tanítóegyesület elnökét, megkértük, hogy ne utasítsanak bennünket a közgyűlésük tárgyalásait a „Veszprém“ után lenyomatni, hanem megkértük, hogy küldjenek eredeti tudósítást. Ebből logikailag még nem következik, hogy Szép ur nyilatkozatát át ne vegyük a „Veszprém“-ből lapunkba, ha az illető ezért megkért.

hogy részrehajló eljárással nem igen kelthetni lelkesedést, még szent ügy iránt sem és azért ne csodálkozzék majd, ha észrevételeinket olyan módon találnók elmondani, hogy arról többen is tudomást szerezhettek.***) S e helyen tudatnom kell tek. elnök urral, hogy úgy a fővárosból, de még inkább a vidékről sokan az „Értesítő“ mellett még egy lap kiadását óhajtják, a mi éppen nem tartozik a lehetetlenségek közé.****) Én részemről nem voltam és most sem vagyok mellette, mert nem tartom célszerűnek az erők szétforgácsolását, de annyit, úgy hiszem, mindenki joggal követelhet, hogy a jó szándék senki által ne gyanusíttassék.†)

Veszprém, 1888. decz. 16.

Baum Fülöp.

EGYLETI ÉLET.

II.

A legközelebb tartandó egyesületi közgyűlés munkaprogramja.

A közgyűlés munkásságának teljes keretét felölelő szerény javaslatomat a következőkben bátorkodom tiszteletteljesen előterjeszteni, egyszerűsödő bátorkodom abbéli szerény véleményemet is nyilvánítani, hogy az egyes fontosabb kérdésekkel szemben minő álláspontot javasolok.

A tárgyalás alá kerülő kérdéseket — könnyebb áttekintés kedvéért — **öt csoportba** foglalom.

I. csoport: Folyó ügyek. Ilyenek: 1. Az egyesületi elnökség részéről szóló jelentés előterjesztése. Az egyesületi élet hű visszatükröztetése érdekében óhajtandónak tartom, hogy a segélyezésekről, özvegyi díjakról, kiadványok- és tagsági díjak címén befolyt jövedelemről szóló összehasonlító statisztikai táblázat, legalább is a legutolsó évtized időszakáról szóló adatokat tartalmazza. 2. Pályadíjak odaitélése. 3. Számvizsgáló bizottság jelentése. 4. Tisztújítás. 5. Indítványok.

II. csoport: Az egyesület részéről nyújtandó anyagi és szellemi kedvezmények szélesebb alapra való gyökeres szervezése; az egyesület pénzforrásainak gyarapítása; segély- és árvaalap létesítése, alább részletesebben kifejtett módozatok alapján, és amennyiben ezen intézkedések által alapszabályunk 7. §-a módosulást szenvedne: az egyesületi alapszabály revíziója.

III. csoport: Az egyesület belső szervezetére vonatkozó reformok létesítése

IV. csoport: A zsidó népoktatás ügyét közvetlen érintő tételek (hitoktatás a közös iskolákban, a héber tananyag terjedelme, módszere és egységes alapra való fektetése stb.)

V. csoport: A zsidó népiskolaügyet különlegesen nem érintő didaktikai tételek tárgyalása; a zsidó iskolaügy történetére vonatkozó tételek.

Az I. csoportra vonatkozó javaslataim kevésbé fontosak. Formalitásokról lévén szó, ezek hagyományos alapon elintézendők.

Csak a pályadíjakra nézve megjegyzem, hogy azoknak odaitélése ügyében közgyűlés által is jóváhagyott alapítólevél intézkedik, a közp. választmány annak értelmében járjon el. A Szántó-féle alapító-

***) Tegye ezt bátran. Saját hibáink által szent ügyünk ne szenvedjen; ha az orsz. tanítóegyesület körül — mert csak arról lehet szó — hibáztunk, vagy hibáztunk, önnek kötelessége ezt tőlünk számon kérni.

****) Ez csak a magyar zsidótanítók életrevalósága mellett tanuskodnék, és szeretném megérni azt az időt, mikor a zsidótanítók minden árnyalata saját orgánumával fog birni.

†) Mi a veszprémi tantestületet buzgó, előre törekvő, a korrallal haladó testületnek tartottuk és tartjuk is, sohasem gyanusítottuk és így nem értjük, hogy Baum barátunk mit izél. . . Szerk.

evél intézkedése szerint, a közp. választmány három hónappal a közgyűlés előtt, az alapítvány három évi esedékes kamatjaira, nyílt pályázatot hirdet. A Löw-féle alapítványról alapítólevél nem lévén, annak kamatai egyesületünk valamely irodalmi ágának ítélendő oda.

A II. csoportba sorozott kérdések, legközelebbi közgyűlésünk tevékenységének súlypontját képezendik.

Eszményi munkakörünk mellett felekezetünk ugyan jogosan elvárhatná tőlünk, mint a jövő nemzedék vezetőitől, ha 3 évenként egyszer találkoznánk, miszerint egyesületi működésünk súlypontja tanácskozásaink eszményi részében legyen feltalálható és nem is kételkedünk abban, hogy legközelebbi közgyűlésünk ebbeli nemzeti és felekezeti köteletségének fényesen megfelel. De valljuk be őszintén: a nektár és ambrozia-féle korszak lejárt. Reális korban élünk, táplálkozásunk anyagát készpénzen vásároljuk, gyermekeink nevelése rengeteg áldozatokba kerül, társadalmi állásunk a daróc-ruha viselését nem tűri, fizetésünk csekély és ugyancsak ideális terveink realizálása érdekében történik, ha társas szervezkedés révén iparkodunk szűken kimért falatunkat úgy besosztani, az általunk hozott anyagi áldozatokat oly módon kamatoztatni, a mint azt az adott viszonyok csak megengedik.

Mindezeknél fogva a II. csoportban említett kérdések kötik le figyelmünket. A kölcsönös érdeklődés és mozgalom e kérdésekben központosul, mert jobbára az ezen kérdések körül elfoglalt álláspontunktól függ, hogy hazánk zsidó tanítósága által 23 éven át összehordott 22—24 ezer forintnak kamatja, mily czélokra és mely vezérelvek szerint gyümölcsöztetnek.

Minthogy eme kérdések tapintatos és eszélyes elintézése a bizalom által ránk háritott köteletségnek legöregebb és legkényesebb részét képezi, azért kívánatos, hogy a foganatosítandó határozatokat jó előre előkészítsük, nehogy éretlen és elhamarkodott intézkedések által az egyesület kipróbált gépezetét holmi kétes sikerű experimentációk kedvéért sarkaiból kiforgassuk.

Tény, hogy az egyesület erkölcsi és anyagi felvirágoztatása haladéktalanul megkívánja, hogy a segélyösszegek kiosztásánál követett eddigi módszerrel teljesen szakítsunk. Nem azért, mintha nem mondhatnók el nyílt homlokkal, hogy a ránk bizott közpénzeket öregbitve és gyarapítva szolgáltatjuk át utódainknak, hanem igenis azért, mert a segélyösszegek kiosztásának eddigi módzata mellett — és ez irányban csak alapszabályaink értelmében jártunk el — az egyesület által kiosztandó segélyösszeg magassága évről-évre ingadozásnak van kitéve, a költségvetés előre való készítése lehetetlen — és e bajon segíteni lehetetlen mindaddig, míg alapszabályaink 7. §. érvényben marad.

Hogy az alapszabály 28. §. mi módon érvényesíthető és alkalmazható a fentebb említett 7. §-al egyidejűleg, alig képzelhető.

Mindezeknél fogva szükségesnek tartjuk:

I. hogy az egyesület alaptőkéje a bevételektől szorosán elkülönítve és az ily módon elkülönített bevételek hova fordítása, illetve a különféle czimek alatt kiosztás alá kerülő segélyezések hová fordítása ügyében, ingadozásnak és esélyeknek ki nem tett alapon, általunk annak idején részletesen javaslatba hozandó $\frac{1}{10}$ -kulcs szerint történjék intézkedés.

Világosabban szólva az évről-évre segélyezésre előirányozott összeg nyílt pályázat útján, a vidéki választmányi tagok közreműködése mellett kerüljön kiosztás alá. Így történik ez tényleg az Eötvös-alap kamatjaival,

ezt a módozatot látjuk érvényesítve a külföldi izr. tanítóegyesületeknél. Csak ily módon bontakozhatunk ki a temetkezési-egyletek ingadozó süpedékes talajából. A segélyre szorult ne átalja azt, hogy neve a nyilvános kimutatásokban nyilvánosan szerepel legalább elérjük azt, hogy a segélyösszegek csak oly kezekbe kerülnek, melyek a segélyezésre leginkább szorultak. De elérjük azt is, hogy Magyarország zsidó tanítóságának azon része, mely mindeddig közönnyel, itt-ott bizalmatlan szemmel nézi becsületes törekvésünket, látva nyílt sisakunkat, hozzánk simúl, miáltal egyesületünket valóban országos tekintéllyé emeljük.

A korlátok, melyek közt a segélykiosztás ügyében mozogtunk, célszerűtlennek bizonyulnak a jövőre nézve.

Tekintélyes összeggé növekedett alaptőkénk lehetővé teszi, hogy már a megelőző évben bizonyos megközelítő határvonalig előre mondhatjuk tagjainknak; ennyi a bevételünk! ennyit fogunk kezelési költségekre és ennyit segélyezésekre fordítani!

A ludtoll patriarchalis perczegését véljük hallani, midőn alapszabályunk 7. §-át olvassuk, mert lehetetlen volna modern aczéltollal ilyen pontozatokat megfogalmazni. Lelkiismeretlen egyesületi tagok a jelenleg érvényben levő szabályzat mellett, különféle czimen ostromolhatják a központi pénztárt. Romlatlan lelkü náiv elődeink nem csekély bizalommal viseltettek minden tanító tisztessége iránt.

Huszankét évi tapasztalatunk arra tanított bennünket, hogy ezt a rést mihamarább be kell tömnünk.

A segélyezések körül életheléptetendő reform, szerény nézetem szerint első sorban oda irányuljon, hogy a több év óta működésben levő tanítók jogai, ha az egyesület kötelékébe való felvételre előhaladott korban jelentkeznek, lényegesen megszoritassanak; a 200 frtnyi özvegyi díj kiszolgáltatása több évi tagság feltételéhez legyen kötve; hogy azon tanító, ki az egyesület segélyezését bizonyos czimen élvezte, újabb segélyezésre, csak a már élvezett segélyezési időtől számított bizonyos időszakon túl kérelmezhet újabb czimen segélyezést stb.

Egyesületünk jövedelemforrásainak szaporítása legközelebbi közgyűlésünk figyelmét ki nem kerülheti.

Ei nem képzelhetjük, hogy hazánk nm. vallás- és közoktatásügyi minisztere, látva évről évre megjelenő pályázatainkat, nyilvános részletes kimutatásainkat: megtagadná tőlünk a zsidó iskola-alap támogatását, mely alap, zsidó iskolaügyek — és ugy nyomorba sülyedt tanítók, azok özvegyeinek és árváinak támogatására is — van szentelve. Ha meg nem tagadja a segélyezést az országos árvaháztól, ha juttat az Eötvös alapnak, akkor fel nem tételezhető, hogy önnön alapunktól, legszentebb kötelességeink teljesítése körül kifejtett munkásságunkban ne támogasson. Pártoló tagjaink szaporítására az eddiginél hathatósabb tevékenységet kell kifejtenünk.

Legutóbbi közgyűlésünk a 100 forintnyi özvegyi díjat 200 forintra emelte, ha ezt a 200 forintot még pótoljuk azon tanítók özvegyeinek, kik a többek által ajánlt ugynevezett „önsegély“ alapján magasabb özvegyi díjat biztosítottak, ugy jó lélekkel senki sem fogja tagadni, hogy az egyesületet a teljes viragoztatás ösvényére tereltük. De okvetlen szükséges, hogy óvóintézkedések történjenek arra nézve, hogy a vagyonszerzésben fáradozott régi tagok jogai, az új tagokkal szemben kellő védelemben részesíttessenek.

Kötelességünknek tartjuk, a közp. választmány figyelmét a tanítók által fentartott segélyegyesületek azon agára is irányítani, mely kellő

garanciák mellett, korlátolt összegig terjedő kölcsönösszeget biztosít tagjainak.

Tudjuk, hogy a múltban e téren elkövetett mulasztások magát az intézményt, mely számos segélyegyesületnek főműködési ágát képezi, alaposan compromítálta, de bizunk a közp. választmány bölcsességében, hogy módot talál arra nézve, hogy a helytenül alkalmazott egészséges intézményt, kellő korlátokon belül, a közpénztár veszélyeztetése nélkül új életre galvanizálja, mi által számos egyesületi tag jogos óhajának eleget tennénk.

Ha a célba vett árvaház létesítése ezidő szerint meg nem valósítható légvárként is tűnik elénk, de ez ki nem zárja az árva alap létesítését.

Évi jövedelmünk bizonyos százaléka, adományok, gyűjtések, hitközségi járulékok stb, rendelkezésünkre álló források lehetővé tennék, hogy a hátramaradó tanítók árvái, már most, ha nem is nyilvános árvaházban, de anyai gondozás és a létesítendő alaptól nyújtandó évi segélyezés mellett neveltessenek. Ugyanily értelemben nyilatkozott és határozott a f. évi július havában Zomborban gyűlésezett b.-bodroghmegyei fiókkörünk, midőn Lévai Izor topolyai kartárs ur ez irányban tett indítványát, a Csukási-féle módosítással, egyhangulag elfogadta. Tiszteletteljesen kérjük a közp. választmányt, az e kérdésben foglalandó álláspontját a vidéki körökkel idejekorán tudatni.

Irodalmi vállalatunk közt kiváló gondozást és támogatást igényel a XII. év óta egyesületünk által kiadott „Értesítő“. Egyesületi tevékenységünk szellemi tükre, a jövő tanító nemzedékre általunk hagyományozandó krónikánk.

És ez alkalomból is szíves készséggel ismerjük el ama férfiúnak egyesületünk felvirágoztatása körül kifejtett hervadhatlan érdemeit, ki egy évtized óta egyesületünk élén áll és bokros hivatalos teendőinek közepette önzetlen odaadással szerkeszti közlönyünket, tapintatos körültekintéssel, buzgalommal és sikerrel.

De minden elismerésünk és hálánk mellett, lehetetlen szemet hunyni és ki nem mondani azon őszinte véleményt, hogy közlönyünk mai elhagyottsága mellett sikeresen meg nem felelhet a reá bizott jogos követelményeknek.

Közlönyünket minden dotáció nélkül tartjuk fenn; a szerkesztésért babérokon kívül semminemű tiszteletdíj nem jár. A lap tartalmának emelése érdekében semminemű áldozatot ez idő szerint nem hozunk, az egész munka egyetlen egy ember vállán nyugszik; mi természetesb, mint-hogy ez az egyetlen ember is belefárad.

Tisztelt választmány! A ki termést akar, annak a talajt művelnie, ápolnia kell, eső nélkül a legáldottabb talaj is idővel kiszárad. Ezt a tapasztalatot nemcsak az anyagi, hanem a szellem világában is tapasztaljuk, azért szerény indítványunk oda irányul, hogy ama férfiúnak, kiben bizodalomunk összpontosul, kire szellemi talajunk mivelését bizzuk, adjuk meg a szükséges anyagi eszközöket is, hogy közlönyünket a testület méltóságának megfelelő nivójára emelhesse. Ha indítványunk elvi álláspontja helyesléssel találkozik, ugy a konkrét javaslatot ez irányban is jó lélekkel bizhatjuk az egyesület t. elnökségére.

Csukási Fülöp.

III.

Anyagi viszonyaink rendezéséhez.

Örömmel üdvözlöm azt a mozgalmat melyet a központ lelkes férfiai a jövő évi közgyűlés előkészítésére megindítottak. Minden mozza-

nat arra enged következtetni, hogy e közgyűlés ily erkölcsi testülethez méltóan a paedagogiai és didacticai kérdésektől eltekintve az egész honi zsidó tanitóságot közel érdeklő fontos ügyekkel — mint e czikkem homlokára irt czimüvel is — foglalkozni fog. Azt tartja egy latin közmondás: „... rentes non studet libenter.“ „Üres has nem szivesen tanul.“ Mióta véglegesítés országszerte a zsidó tanítóra is kiterjesztetett, (bizony sok zsidó község keserüsége) azóta egy retograd áramlattal kell küzdenünk. Ez az áramlat abból áll, hogy a fizetés sok helyütt 3—400 frt közt ingadozik. Nagy és gazdag községek 4—500 frtos tanítói fizetéseket stipulálnak. Vagy ki ne olvasta volna N.-Bicse trencsénymegyei zsidó községnek legutóbb megjelent „Pályázatát“! A kis hamis azt írja: „A törvényes oktatási időre egy iskolaévre 450 frt és heti tizenkétórai többlet-oktatásért további 150 frt fizetés van egybekötve.“ Tehát heti 40 órasi oktatásért 600 frtot fizetnek két részre osztva. A törvény furfangos kijátszása itt szembe ötlő. A próbaév lefolyásával azt mondják: „A többlet-oktatást megvonjuk tőled, és így ha tetszik véglegesítve vagy évi 450 frtos fizetéssel! Ha nem tetszik, alá is ut, fel is ut.“ És mit tegyen a szegény lépre ment családapa? Elfogadja az utóbbi propositiót, vagy ne neked definitivum, fogjuk ismét a vándorbotot! És ily eljárást számos zsidó község kezd meghonosítani. Ez a legjobb ürügy a tanító véglegesítésének kijátszására. Nincs is törvény, mely az ilyformán kelepczébe jutott szegény családost tanítót megvédhetné. Tanfelügyelő, megyei bizottságok azon alternativa előtt állnak, hogy e nemtelen eljárást sanctionálják, mert: contractus, contrahcutibus legem ponit. A szerződés törvényt bont! Zsidó tanító 400 frtos fizetésből nem élhet meg, csak tengi életét! A család szaporodásával a kiadások is szaporodnak. Vagy mondja ki a kormány a felekezeti tanítóval szemben a coelibatust, mint a protestánsok a legutóbb tartott gyűlésükön a káplánokkal tettek, vagy határozza el magát azon lépésre, hogy fizetésünk — természetbeni lakáson kívül — 600 frt minimumban állapítsa meg. Azért esdve kérem az intéző előkészítő bizottságot, hogy e tétel a napirendre kitűzessék. Anyagi helyzetünk tarthatatlan állapota tovább nem állhat fenn. Erős akarattal, vaskézzel bele kell markolnunk e darázsfészekbe. Hozzászólások által hadd tisztuljon az eszme. Csak így meghányva-vetve fogunk egy kikerekített egésztest közgyűlésünk elé terjeszthetni. És most Isten velünk és szent ügyünkkel!

Battonyán, 1888. decz. hó. *Spitzer Ignác*, battonyai zs. tanító.

Deczember hóban fizettek tagdíjat:

Pártoló tagok:		Baumgarten Simon, Miskolcz	2 frt
Auspitz Adolf, Nagyvárad	5 frt	Baumhorn Ede, Szolnok	4 „
Izr. hitközség, Kecskemét.	5 „	Berkovits Károly, Margitta	4 „
dr. Pfeiffer Fülöp, Győr	5 „	Becher Jakab, Budapest	4 „
Rendes tagok:		Blitz Samu, Érsekújvár	2 „
Adler Jakab, Pozsony .	2 frt	Blum Salamon, Ujverbász	4 „
Adler József, Pécsvárad	2 „	Böhm József, Kis-Bér	4 „
Altmann Mór, N.-Kanizsa.	2 „	Braun Dávid, Győrsziget	4 „
Apfel Albert, Galgóc	1 „	Braun József, Tiszaföldvár	4 „
Bátori Sándor, A.-Irsa .	4 „	Brett Mór, B.-Gyarmat	4 „
Bassó Vilmos, Baja .	4 „	Bräuer Samu, Léva .	3 „
Baum Fülöp, Veszprém	2 „	Brüll Soma, Gelse .	3 „
Baumgarten Samú, Győr	4 „	Bun Samu, N.-Kanizsa	2 „
		Buxbaum Henrik, Pozsony	3 „

Csukási Fülöp, Budapest .	4 frt	Horovitz Samu, Melsicz .	4 frt
Czuckermann Jakab, Giralt	2 „	Katz Henrik, L.-Szt.-Miklós	4 „
Dallos Mór, Budapest	2 „	Kellert Lajos, N.-Kanizsa	2 „
Deutsch Imre, Ürmény	4 „	Kellner Ignác, Siklós	4 „
Deutsch Ilona, Baja	4 „	Kemény Mór, N.-Kanizsa .	2 „
Deutsch Mór, Szenicz	1 „	Kemény Gábor, B.-Gyarmat	4 „
Deutsch Salamon, Ó-Becse .	2 „	Kircz József, Budapest . .	4 „
Diamant Fülöp, N.-Beckerek	2 „	Klauber Jónás. Kecskemét	4 „
Dobó Miksa, Ószlány	4 „	Klein Izráel, L.-Ada	2 „
Dobozi Jenő, Szentés .	4 „	Klein Ignác, Deés	2 „
Donath Ármín, Trencsin .	2 „	Klein Sámuel, Szeged	4 „
Duneitz Dávid, Dunapataj	4 „	Kleinwald Lipót, Ó-Becse	2 „
Fantus Izrael, Budapest	4 „	Klingenberg Jakab, Pécs .	4 „
Fischer Ferencz, Földes	4 „	Kohányi Sámuel, Budapest	4 „
Fischer Ignác, Nyitra	4 „	Kohn Dávid, Nádszeg	2 „
Fischer Lipót, Luki	— „	Kohn Ede, Bisztricsény	4 „
Fischer Mór, N.-Beckerek	2 „	Kohn Izidor, Za.-Tapolcza	2 „
Fischer Márk, Budapest	2 „	Kohn Lajos, Baja .	4 „
Fischer Mór, Nádudvar	1 „	Kohn Simon, Miskolcz .	4 „
Fischhoff Márk, Heves .	2 „	Kondor József, N.-Kanizsa	2 „
Fóthi Bertalan, Németh-Lipce	2 „	Kornstein Ignác, Högyész	4 „
Frank Katalin, Merasicz	2 „	Krausz Ármín, Csorna .	4 „
Fried József, Trencsin	2 „	Krausz Márk, Nemes-Jác .	2 „
Friedmann Adolf, Ungvár	2 „	Krausz Simon, Miskolcz	2 „*
Füchsl Márk, L.-Szt.-Miklós	4 „	Kürz Lipót, Trencsin	4 „
Füredi Ignác, Budapest	2 „	Laufer Lajos, Paks . .	3 „
Fürth Samu, Érsekújvár	3 „	Lederer Ábrahám, Budapest .	4 „
Geiger Miksa, Esztergom	4 „	Lichtenstern Vilm., Érsekújvár	4 „
Gerlóczi Gyula, Baja	4 „	Liebermann Samu, S.-Patak .	4 „
Gerő Viktor, Budapest .	4 „	Lipschner Jakab, Zsámbék	4 „
Glasel Izrael, Rajcz . .	4 „	Löffler Jónás, N.-Beckerek	4 „
Goldberg F. Gar.-Szt.-György	2 „	Löwenstein Paula, Veszprém	4 „
Goldberger Ida, Vágújhely	4 „	Löwy Fülöp, Stanicsics	4 „
Gömöri Ármín, Püspök-Ladány	2 „	Löwy Sámuel, Derecske	4 „
Gottlieb Áron, Hajdu-Hadház	2 „	Lustig Emma, Budapest	2 „
Gottlieb Márk, Ungvár . .	2 „	Lustig Sussmann, Budapest	4 „
Grünbaum Sarolta, N.-Kanizsa	2 „	dr. Málnai Mihály, Bádapest .	4 „
Grün Jakab, Paks . . .	4 „	Margarethen Izráel, Ungvár	2 „
Grünberger Fülöp, N.-Bicse	4 „	Marsik Fülöp, Alberti-Irsa	4 „
Guttman Ábrahám, Galgóc	1 „	Maislis Ferencz, Budapest .	2 „
Györki Károly, Apatin .	2 „	Metzl Henrik, L.-Rózsahegy .	4 „
Hahn Adollf, Pozsony . .	4 „	Morgenstern Jakab, Budapest	4 „
Heilpern Benő, D.-Szerdahely	4 „	Munk Béla, Trencsin	4 „
Heimann Kálmán, N.-Palánka	4 „	Neufeld Ármín, Zolyom	2 „
Herzfeld Jakab, Tata	4 „	Nuszbaum József, Pápa	2 „
Herzfeld Lipót, Pápa . .	4 „	Oblatt Mór, Budapest	4 „
Herzog Dávid, Dunaföldvár	3 „	Österreicher Mór, Pápa	4 „
Hertzka Gusztáv, Budapest	2 „	Pfaufeder Márk, Illava .	4 „
Hoch József, Pécs . . .	2 „	Poláček Mór, Stompfa	4 „
Hochberger A., T.-Sz.-Miklós	4 „	Pollak Albert, Pozsony ,	4 „
Holländer Áron, Ó.-Gyalla	2 „	Pollak Kaim, Budapest	4 „
Horovitz J., H. M.-Vásárhely	4 „	Pollak Jakab, Endrőd	4 „

*) A mult ámban tévesen Freund Simon név alatt kimutatott 2 frttal együtt 4 frt.

Pollak Samu, N.-Zombor .	3 frt	Steckler Samu, Baja	4 frt
Presser József, L.-Szt.-Miklós	2 „	Steinitz Gyula, Luki . . .	4 „
Radó Vilmos, Budapest .	4 „	Steinwurz Ignác, N.-Perkáta	1 „
Ranschburg Adolf, Czegléd	4 „	Stern Adolf, Moholy	2 „
Redlich Mór, Boldogasszony	3	Stern Izidor, Majss	4
Richtmann S., Vásáros-Námény	2	Stern Jakab, Kassa	4
Rosenberg Dávid, B.-Topolya	4	Stern Mór, Budapest	4 „
Rosenberg J., Búd-Sz.-Mihály	2	Stieer Ignác, Mosony .	4
Rosenberg Nánd., Cs.-Somorja	2	Stöckelmacher Bern., Óbuda.	2
Rosenstein Adolf, B.-Gyarmat	4	Strasser Ignác, Czece	3
Roth Ede, Mosony	4 „	Strausz Zsigm., Z.-Tapolcza	3
Sági József, Kisbér	4 „	Stricker Simon, Baja	4
Sasvári Béla, Pécs .	4 „	Sugár Mór, Kaposvár .	4 „
Schächter Károly, Győrsziget .	4 „	Sussmann Károly, Pozsony	4 „
Scheer Bernát, Baja	4 „	Süss Ármin, Hőgyész	4 „
Schiff Adolf, Szarvas	2 „	Szalai Dávid, Budapest	4 „
Schiller Berta, Mosony .	4 „	Szántó Illés, Kecskemét	4 „
Schindler Lipót, Pozsony	2 „	Szép Lipót, Veszprém	4 „
Schlesinger Ármin, Érd	4 „	Szilágyi Nándor, Kassa	4 „
Schlesinger Lipót Makó	4 „	Szontag Jenő, Szolnok .	4 „
Schlosz Lajos Zsablya . . .	2 „	Szimányi Adolf, Puchó	4 „
Schneider Jakab, S.-A.-Ujhely	2 „	Szőgyi G. Vilmos, Győr	4 „
Schön Ármin, Galgóc .	1	Tauszig Mór, Gyöng	1
Schön Bernát, Győr .	4 „	Tolnai I. Béla. Budapest	4 „
Schön József, Budapest	2 „	Vedres Lipót, Tállya	2 „
Schönberger Mór, Szenicz	2 „	Vértessy Adolf, B.-Mágozs	4 „
Schönbrunn Márk, Miskolcz	4 „	Walder Mór, Czegléd	4 „
Schulhof Lipót, Ó-Moravicza.	4 „	Weisz Gábor, Pécs .	4 „
Schwarz Márk, Vác .	1	Weisz J. Kálmán. Budapest	4
Schwarz Miksa, Bollesó	4 „	Weisz Lipót, Szecsény	4 „
Schwarz Szeréna, Budapest	2 „	Weisz Gerzson, Miskolcz	4 „
Seltmann Lajos, Parkány	4 „	Weisz Miksa, Galgóc	1 „
Silberstein Ede, Mosócz	4 „	Weisz Mór, Dombóvár	4
Singer Adolf, B.-Gyarmat.	4 „	Weisz Mózes, Miskolcz .	4
Singer Fanni, Győr . .	4	Weisz Pinkász, Kiskun-Halás	2 „
Singer Izráel, S.-A.-Ujhely .	2 „	Wilheim József, Kolozsvár	4
Spitzer Adolf, Apostag	2 „	Wolf Adolf, Szill .	4
Spitzer József, Baja	4 „	Zuckermann Frigy., Homonna	2 „
Sproncz Dávid, Miskolcz	4 „	Dr. Zsengeri Sámuel, Budapest	2 „
Stark Ármin, Feketehegy .	4 „		
Stark Mór, Szenicz . . .	4 „		
		Összesen	673 frt

Budapest, 1888. decz. 31-én.

Ózer Zsigmond, pénztáros.

A mult számban ígért egyesületünk tagjainak névsorát a legközelebbi számhoz fogjuk mellékelni.

KOHN ÁRNOLD

SIRKŐRAKTÁRA

V., váczi körút 14. sz. (az Andrássy-uttal szemben)

ajánlkozik mindennemű **siremlékek** elkészítésére. — A cégnek 16 évi fennállása alatt szerzett jó hírnév kezeskedik arról, hogy a t. cz. megrendelő közönségnek ugy kivitelre, valamint jutányos árra nézve meg bir felelni.

Az üzlet szombaton és ünnepnapokon zárva van.

Schlesinger Ignác nyomdája. Budapest, rostély-utca (Károlykaszárnya).